

Håndbogens femte og sjette afsnit angår henholdsvis Luthers udlægning af den kristnes helliggjorte liv i verden samt den mangfoldighed af genrer, hvori Luther udfoldede sin reformatoriske teologi. Anna Vind beskriver, hvordan det polemiske træk ved Luthers tekster har sin baggrund i en apokalyptisk verdensforståelse og i Luthers selvforståelse som “a fighter for the Word of God” (471).

Det syvende og sidste afsnit belyser den Lutherske teologis indflydelse på sin samtid og på eftertiden. Ifølge redaktørerne skal bogen være en hjælp til oversættelsen af Luthers tænkning fra en svunden kultur og ind i det 21. århundredes globaliserede virkelighed. I det lys er det bemærkelsesværdigt, at bogen mangler et sammenfattende kapitel om vestlig lutherforskningen i det 21. århundrede. Måske skal begrundelsen findes i, at langt de fleste af artiklerne på trods af globaliseringen udfolder netop denne specifikke forsknings-tradition, og at man derfor glemmer at tematisere sit eget ståsted. Eller måske findes svaret i den deprimerende diagnose, som Kenneth G. Appold stiller for nutidig vestlig lutherforskning i sin artikel om den såkaldte verdensprotestantisme. Ifølge Appold har den akademiske teologi mistet betydning i de fleste kulturelle kontekster samt i kirken, og globalisering og pluralisering betyder, at lutherforskningen bliver et nichefænomen, der foregår i en luthersk subkultur. Appold skriver polemisk, at Luther ofte hævdes at have medvirket til at fremskynde sekulariseringsprocessen, og at Luthers betydning for verdensprotestantismen måske i så fald består i dens ultimative bortgang.

Hvis denne bortgang kan afværges, hvad skal så Luthers rolle i det post-konfessionelle samfund være? På den ene side er Luthers teologi tilsyneladende i fuld gang med at blive til global tænkning. På den anden side er håndbogen fyldt med fremragende artikler, der er dybt forankrede i den vestlige teologiske tradition, og som viser den lutherske teologis rigiditet og styrke som fortolker af virkeligheden. Tilbage står så opgaven med at forvalte denne tradition, så den ikke bliver et nichefænomen, men får betydning langt udover universitetet og ind i samfund og kirke.

Sasja Emilie Mathiasen Stopa

Niels Henrik Gregersen

Incarnation. On the Scope and Depth of Christology. Minneapolis: Fortress Press 2015. s. 397. \$ 44

Niels Henrik Gregersens, *Incarnation. On the Scope and Depth of Christology* er på flere måder en fremragende bog: Den fører et helt centralt og traditionelt teologisk tema – kristologien – ind i den nutidige debat; den præsenterer nye og kreative teologiske tanker; og den er sammenhængende og velredigeret, hvad der langt fra altid er tilfældet med antologier fra konferencer.

Bogens 16 bidrag stammer alle fra en conference, som Gregersen afholdt i 2011 som en form for status på et årelangt internationalt forskningssamarbej-

de om temaet *Deep Incarnation*. Begrebet *Deep Incarnation* er udviklet af Gregersen som udtryk for, at Guds Logos' inkarnation ikke kun finder sted i Jesus fra Nazareth eller i den menneskelige del af skaberværket, men gennemtrænger alt det skabte. Gregersen definerer *Deep Incarnation* på følgende måde: "Deep Incarnation' is the view that God's own Logos (Wisdom and Word) was made flesh in Jesus the Christ in such a comprehensive manner that God, by assuming the particular life story of Jesus the Jew from Nazareth, also conjoined the material conditions of creaturely existence ("all flesh"), shared and ennobled the fate of all biological life forms ("grass" and "lilies"), and experienced the pains of sensitive creatures ("sparrows" and "foxes") from within. Deep incarnation thus presupposes a radical embodiment that reaches into the roots (*radices*) of material and biological existence as well as into the darker sides of creation: the *tenebrae creationis*" (225-226).

Gregersen har udviklet denne forståelse af inkarnationen gennem lang tids arbejde med forholdet mellem teologi og naturvidenskab. Deltagerne i konferencen og bidragerne til bogen deler denne interesse i at bringe teologien i samtale med de moderne naturvidenskaber (biologi, fysik, astronomi mm.). Ud over den konkrete tematik er bogen derfor et skoleeksempel på, hvordan teologien på en meget givende måde kan inspirere og inspireres af andre videnskaber og samfundsområder.

De fleste af bogens bidragsydere tager deres teologiske udgangspunkt i de dele af Det Gamle og Det Nye Testamente, der har et kosmologisk perspektiv især den gammeltestamentlige visdomslitteratur, Johannesevangeliets prolog inklusive dens relation til den gammeltestamentlige skabelsesberetning, udvalgte tekster fra Paulus (f.eks. Rom kap. 8), og Kolossenserbrevshymnen. Derimod spiller de synoptiske evangelier ingen rolle for artiklernes forfattere. Disse bibelske udgangspunkter suppleres med indsigter fra nogle af de græske kirkefædre f.eks. Athanasios og Maximos Confessor, samt med indsigter fra stoicismen. Derimod spiller vestlige kirkefædre og platonismen stort set ingen rolle. Ligeså spiller den tidlig-moderne og moderne vestlige teologiske tradition med få undtagelser (H. U. von Balthasar, J. Moltmann) stort set heller ingen rolle. Det er ikke underligt, for Gregersen og hans medforfattere er på jagt efter teologiske traditioner, der har et kosmologisk og universelt perspektiv.

Alle bogens artikler har et højt eller endog meget højt fagligt niveau. De fleste af bidragene forholder sig naturligt nok positivt til forestillingen om *deep incarnation*, men samtidig formår stort set alle bidragerne at forholde sig eksplicit kritisk både til den overordnede ide og til deres egne og andres teorier. Det er en stor styrke ved bogen. Gregersens egen artikel: *The Extended Body of Christ: Three Dimensions of Deep Incarnation* er en af bogens mest oplysende bidrag, idet Gregersen definerer en række termer og præsenterer de grundlæggende problemstillinger, som er indeholdt i konceptet *Deep Incarnation*. Således klargøres logos-kristologiens og stoicismens grundlæggende betydning i konceptet, og forestillingen om *embodiment* forklares, idet materialitetens og spatialitetens rolle udfoldes. På samme måde har E.A. John-

sons artikel *Jesus and the Cosmos: Soundings in Deep Christology* definatorisk karakter. Som titlen på hendes bidrag antyder, er Johnsons anliggende at argumentere for, at kristologiens traditionelle antropologiske perspektiv udvides til et kosmologisk perspektiv. Én af bogens artikler er mere entydig kritisk over for den overordnede ide om *Deep Incarnation*. Det gælder Holmes Rolstons IIIs artikel med titlen *Divine Presence – Causal, Cybernetic, Caring Cruciform: From Information to Incarnation*. Rolston IIIs væsentligste kritik er, at begrebet *inkarnation* udvides så meget, at det bliver intetsigende. Alt hvad der handler om Guds tilstedeværelse i og relation til verden defineres som inkarnation. Spørgsmålet stilles, om ikke der er forskel på Guds generelle præsens i skaberværket og Logos' inkarnation i Jesus fra Nazareth. Både forfatternes generelle evne til selvkritik og Rolston IIIs mere gennemgående kritik af konceptet *Deep Incarnation* gør det meget nemmere for læserne at få greb om en ellers overbevisende teoris svagheder.

Nogle vil sige, at teologi og naturvidenskab er to helt forskellige diskurser, som ikke kan og derfor ikke skal blandes. Det kan man mene, men man kan ikke benægte at Gregersens bog under alle omstændigheder bidrager til en meget væsentlig nytænkning af kristologien og inkarnationstanken. Desuden er bogens tematik indlysende relevant i en tid, hvor teologi, der vil være samtidig, nødvendigvis må beskæftige sig med skaberværkes status i kristendommen.

Anders-Christian Jacobsen

David Bugge, Søren R. Fauth & Ole Morsing (red.)

Knausgård i syv sind. København: Forlaget Anis 2015. 169 s. Kr. 179.

Antologien *Knausgård i syv sind* er den fjerde udgivelse i SYV-SIND-SERIEN der har budt på læsninger af Kunderas, Thomas Manns og Kafkas forfatter-skaber. I forordet til *Knausgård i syv sind* fremhæves “den eksistentielle indfaldsvinkel” som det særlige ved SYV-SIND-SERIEN (7), og serien sørger for at sammenbringe læsninger på tværs af faglige grænser som litteratur, filosofi og teologi. Den eksistentielle indfaldsvinkel forstås af redaktørerne som et supplement til den genreteoretiske diskussion som Knausgårds seksbindsværk *Min kamp* gav anledning til.

Antologiens første bidrag af Hans Hauge er både et indspark i og et opgør med “endeløse genrediskussioner” (11). Selvom Hauge understreger at *Min kamp* er noget nyt som “efterlader læserne uden det sædvanlige klichefyldte sprog om romaner”, ser han sig alligevel nødsaget til at forholde sig til den udbredte diskussion af fiktion og virkelighed i *Min kamp* (11, 18-19). Dette gør han bl.a. ved at bringe sin egen genrebetegnelse ‘fiktionsfri fiktion’ i spil (19).

Mindre tvungen og i tråd med antologiens overordnede indfaldsvinkel er imidlertid den læsevejledning Hauge giver da han nærmer sig slutningen på afsnittet “Roman, roman, roman?”. Her opholder Hauge sig ved Knaus-